

УДК 378.147:796.011.3

Л.В. ЗУБЧЕНКО

ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Висвітлено потенційні можливості педагогічної практики щодо формування педагогічної творчості майбутніх учителів фізичного виховання. У дослідженні використано дані анкетного опитування майбутніх учителів фізичного виховання щодо організації педагогічної практики в загальноосвітній школі. Доведено, що прикладні творчі завдання, які повинні в період педагогічної практики вирішувати майбутні вчителі фізичного виховання, стимулюють студентів до активної творчої роботи, розвивають творчу активність, професійну спрямованість та особисту зацікавленість.

Ключові слова: майбутній учитель фізичного виховання, педагогічна творчість, педагогічна практика, активізація.

Розуміння проблем сьогодення щодо підготовки майбутніх фахівців сфери фізичного виховання, спорту й здоров'я зобов'язує кожного викладача замислитися над викликами обраної професійної сфери та окреслити перспективи індивідуальної самокорекції та самопрограмування.

Перш за все, це стосується включення в сферу своєї відповідальності декількох не задекларованих видів робіт та трансформації певних ціннісних установок у процесі викладання. Таке включення має бути наслідком великої поваги, а може й любові до обраної професії та покликано допомогти уникнути випадкових помилок і неприємних тенденцій [1, с. 14].

Очевидні причини зазначених змін полягають у тимчасовому погіршенні демографічної ситуації, збільшенні кількості "випадкових" студентів-фізкультурників, запровадженні та лобіюванні в навчально-виховний процес окремих параметрів Болонського процесу тощо. Генеральною гіпотезою цього наукового повідомлення є теза: успішний викладач у сфері фізичного виховання у XXI ст. повинен не стільки інформувати й насаджувати рухові навички, скільки надихати до автономних дій і стимулювати особистий інтерес студентів до навчальної дисципліни та її самостійного засвоєння в зоні автономної поведінки [2, с. 36].

Зрозуміло, що на сучасному етапі становлення професійної освіти вчителів фізичного виховання значно підвищуються вимоги суспільства до творчого потенціалу молоді; інтенсивно ведеться пошук оптимального змісту, форм і методів підготовки вчителів, готових до педагогічної творчості, яка сприяє самореалізації як учителів, так і їх вихованців.

Таким чином, творчий підхід до виконання професійних обов'язків одночасно є й умовою, і показником інтенсивного оновлення педагогічної праці. Саме педагогічна творчість учителя значною мірою зумовлює впровадження особистісно орієнтованих освітніх технологій, створення сприятливих умов для внутрішнього саморуку (саморозвитку, самовдосконалення) педагога і школяра. Нині творчий педагог – це, перш за все, дослідник, який володіє певними якостями: науковим психолого-педагогічним мисленням, високим рівнем педагогічної майстерності, певною дослідницькою сміливістю, розвинутою педагогічною інтуїцією, критичним аналізом,

потребою в професійному самовихованні й активним використанням передового педагогічного досвіду [3, с. 76]. За таких умов проблема формування педагогічної творчості майбутніх учителів фізичного виховання в процесі фахової підготовки набуває особливої актуальності.

Проблема педагогічної творчості вчителів має актуально-перспективний характер і вивчалася не одним поколінням дослідників з різних боків і під різним кутом зору. Серед найбільш впливових наукових шкіл слід зазначити ті, що існували на вітчизняному просторі: І. Зязюн, В. Кан-Калик, М. Нікандров, М. Поташник, С. Сисоєва та ін.

І. Зязюн наголошує на тому, що педагогічною творчістю є здатність допомогти людині пізнати свій внутрішній світ, перш за все свій розум, допомогти їй мобілізувати інтелектуальні сили, навчити її розуміти і створювати прекрасне своєю працею, своїми зусиллями [4, с. 20].

Відомі в Україні та й за її межами дослідники [5, с. 37] визначають педагогічну творчість учителя як співтворчість у педагогічній дійсності, яка безперервно змінюється, як мистецтво і як конкретизацію педагогічного ідеалу вчителя в системі завдань, які постійно розв'язує педагог в умовах педагогічної праці.

Спрямуванню студентів на творчу самореалізацію в майбутній професійній діяльності й визначенню шляхів формування творчої особистості у вищому навчальному закладі присвячені праці Л. Ведерникової, О. Волошенко, В. Караковського, О. Киричук, Н. Кичук, А. Мудрика, А. Орлова, Л. Подимової, Н. Щуркової та ін.

Серед наукових висновків слід назвати розуміння педагогічної творчості як діяльності, яка зміщується в бік стратегії саморозвитку особистості та рефлексії, що зумовлюють формування особистості учня як суб'єкта життєтворчості, і в цьому сенсі педагогічна творчість завжди супроводжує самопізнання, саморозвиток і самовдосконалення, прагнення до постійного зростання людини [3, с. 69].

Мета статті полягає у висвітленні параметрів стимулювання самостійно-творчої діяльності майбутніх учителів фізичного виховання у процесі розвитку педагогічної творчості.

У цільовій комплексній програмі “Фізичне виховання – здоров'я нації” (1998 р.) зазначено, що пріоритетним напрямом кадрової політики в галузі фізичного виховання, фізичної культури і спорту є підготовка нового покоління спеціалістів, підвищення їхнього професіоналізму на всіх рівнях діяльності. Від цих спеціалістів очікується формування в учнівській молоді потреби у зміцненні здоров'я засобами фізичної культури і спорту; розроблення й реалізація ефективного дидактичного наповнення змісту фізичного виховання у навчальних закладах; збільшення обсягу рухової активності дітей, учнів і студентів залежно від психофізіологічної потреби в рухах; підвищення якості навчального процесу з фізичного виховання тощо.

Саме тому нині ставляться підвищені вимоги до фахової підготовки майбутніх спеціалістів з фізичного виховання. Упродовж навчання у вищому навчальному закладі вони мають не тільки в повному обсязі й глибоко оволодіти системою наук про особливості фізичного виховання школярів, методику проведення занять з фізичного виховання, а й навчитися творчо застосовувати ці знання на практиці [6, с. 3].

За цих причин у формуванні педагогічної творчості майбутніх учителів фізичного виховання важливе місце приділяється активізації самостійної творчої роботи студентів, яка здебільшого відбувається під час педагогічної практики, що спрямована на саморозвиток і самовдосконалення майбутніх учителів фізичного вихо-

вання. Головна мета активізації – формування активності студентів, зростання якості навчально-виховного процесу.

Виділяються такі основні фактори налаштування студентів до активності в педагогічному процесі. Це, насамперед: креативний, дослідницький характер навчальної діяльності, який дає змогу стимулювати у студентів творчий інтерес, а це, в свою чергу, стимулює їх до активної самостійної творчої діяльності, до пошуку нових знань [7, с. 20]; фаховий інтерес, який є головним мотивом активізації студентів. Цей фактор необхідно враховувати вже у процесі формування навчального матеріалу [6, с. 11]. Студент ніколи не стане вивчати конкретну ситуацію, якщо вона надумана і не відображає реальної дійсності, й не буде активно обговорювати проблему, яка йому не цікава. І, навпаки, інтерес його різко зростає, якщо матеріал містить: характерні проблеми, які зустрічалися в житті; змагання в процесі навчання; ігровий характер проведення занять. Добре організоване ігрове заняття має містити “пружину” для саморозвитку студента; емоційно-ціннісний вплив, який пробуджує бажання активно включитися в колективний процес навчання, зацікавленість, яка приводить до саморуку суб’єктів навчання [4; 5; 8].

З аналізу всіх вищеназваних положень стає очевидним, що найбільші “творчорозвивальні” потенції має зона автономної поведінки, а саме педагогічна практика. На останньому курсі студенти спеціальності “Фізичне виховання” проходять педагогічну практику в якості вчителя фізичного виховання в школі. Вона розглядається як основний процес, який дає змогу визначити студенту своє ставлення до обраної професії і її місце в житті, як основа для цілеспрямованого формування і вдосконалення педагогічних знань і досвіду, як середовище морального і психологічного загартування майбутнього вчителя [6, с. 6]. Ця практика має на меті сприяти якісній підготовці студентів до самостійної роботи, творчого виконання основних професійно-педагогічних функцій у якості вчителя фізичного виховання в реальних умовах навчально-виховного процесу, а також відповідно до сучасних вимог до працівників педагогічної праці, розвитку інтересу студентів до обраної професії [3, с. 186].

На сьогодні відповідно до сучасних вимог школи у процесі проведення уроків використовується індивідуально-диференційований підхід до кожного учня. Саме тому вчителю фізичного виховання необхідно не тільки кваліфіковано виконувати свої професійні обов’язки, а й неодмінно творчо конструювати і проводити уроки для розвитку фізичних якостей учнів, зміцнення їхнього здоров’я [8, с. 98]. Практична діяльність учителя фізичного виховання складається з проведення уроків, організації позакласної фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи, підготовки до спортивних заходів, створення оптимальних умов для зміцнення здоров’я учнів, їхнього фізичного розвитку, підготовки шкільного фізкультурного активу. Тому студенти під час проходження педагогічної практики в школі повинні удосконалювати свою педагогічну діяльність, опановувати шкільну методику фізичного виховання й реалізувати свої творчі можливості [3; 5; 7; 8].

Наш досвід проведення практики свідчить про наявність різних ціннісних установок на початку практики. Наведемо на користь останньої тези результати педагогічного експерименту. На запитання: “З якими установками Ви плануєте проводити заняття з фізичного виховання в школі?” 77% відповіли, що заняття в цей період будуть проводити, суворо дотримуючись регламенту й положень, і тільки 23% відзначили, що застосують свої творчі здібності для того, щоб зробити для учнів уроки з фізичного виховання насиченими унікальними авторськими прийомами й оригінальними по суті. Такі дані детермінували до подальшої наукової пра-

ці з розвитку педагогічної творчості студентів засобами інноваційних технологій і прикладних методик. Під час здійснення педагогічної практики майбутнім учителям було запропоновано виконати певні вправи: провести змагання за власним сценарем серед молодших класів; організувати концепт-конкурси в номінації “Ідеальний спортивний вечір”, “Кращий сценарій уроку”, що дало змогу занурити всіх студентів без винятку в пошук унікальних конструкцій. Запропоноване навчання дає студентам змогу набути досвіду проведення уроків за допомогою самостійно вигаданих методів і прийомів, найбільш повно реалізувати власну природу в умовах об’єктивної дійсності професії.

Після завершення педагогічної практики ми знову провели аналогічне опитування та отримали надихаючі результати: 76% опитаних упевнені, що будуть підвищувати рівень педагогічної творчості через самоосвіту; 24% зазначили, що надалі активізують творчу діяльність не тільки в закріпленому за ними класі, а їх можливості поширяться на паралельні. Вони будуть залучати своїх одногрупників з інших шкіл для проведення й організації змагань, творчих уроків з фізичного виховання, різноманітних конкурсів. До цієї роботи долучалися і самі школярі, які з радістю брали участь у заходах, організовуваних і проведених студентами-практикантами. 79% респондентів відзначили, що в ході педагогічної практики з використанням різних творчих завдань значно активізували самостійну творчу діяльність, позитивно оцінили значення педагогічної творчості в діяльності вчителя фізичного виховання і можливості її формування через педагогічну практику. Адже педагогічна практика, як всі вони відзначили, формує творчий стиль мислення у майбутніх учителів фізичного виховання.

Висновки. Отже, як ми бачимо, педагогічна практика повинна стимулювати студентів до активної самостійної творчої роботи, формувати в них певні якості і вміння, а саме: професійно-творче мислення, творчу активність, оригінальність і креативність під час проведення різних видів робіт. Для якісної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання до роботи у школі буде корисним цикл нестандартних, креативних занять, що сприяють формуванню педагогічної творчості. Тому педагогічну практику студентів у школі необхідно організовувати й проводити з урахуванням індивідуальних потреб школярів, сучасних тенденцій школи, із застосуванням нововведень під час проведення уроків з фізичного виховання, позакласних, оздоровчо-спортивних заходів.

У результаті дослідження встановлено, що проведення педагогічної практики в педагогічних університетах, де готують майбутніх учителів фізичного виховання, значною мірою ґрунтується на репродуктивних засадах. Активізація творчих самостійних проявів студентів не має цілеспрямованого характеру, відбувається стихійно, епізодично.

Принципові засади активізації творчої діяльності майбутніх учителів фізичного виховання ґрунтуються на таких концепціях: єдність пізнавальної і творчої діяльності студентів; самоцінність методики активізації творчої діяльності студентів і її змістовно-структурна залежність від загальної системи підготовки майбутніх учителів фізичного виховання; орієнтація на індивідуальні, притаманні творчій особистості студента способи дій і спрямування їх до засвоєння нормативних основ творчої діяльності.

Загалом, висвітлені методи активізації самостійної творчої роботи студентів у період педагогічної практики ефективно впливають на формування педагогічної творчості майбутніх учителів фізичного виховання.

Список використаної літератури

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої школи : курс лекцій: модульне навчання : навч. посіб. / А.М. Алексюк. – К. : ІСДО, 1993. – 220 с.
2. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів : підручник / Б.М. Шиян. – у 2 ч. – Тернопіль : Навчальна книга ; Богдан, 2006. – Ч. 2. – 216 с.
3. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості : підручник / Світлана Сисоєва. – К. : Міленіум, 2006. – 346 с.
4. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність : навч. посіб. / І.А. Зязюн, Н.Г. Базілевич, Т.Г. Дмитренко. – К. : СПД, 2008. – 422 с.
5. Кан-Калик В.А. Педагогическое творчество / В.А. Кан-Калик, Н.Д. Никандров. – М. : Педагогика, 1990. – 144 с.
6. Карпюк Р.П. Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Р.П. Карпюк. – Вінниця, 2005. – 24 с.
7. Ємець О. Вчимося професійного мислення / О.Ємець // Фізичне виховання в школі. – 2000. – № 4. – С. 20–22.
8. Ротерс Т.Т. Організаційно-педагогічні технології фізичного виховання школярів / Т.Т. Ротерс // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 6. – С. 98–101.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2013.

Зубченко Л.В. Особенности творческой организации педагогической практики будущих учителей физического воспитания

Рассмотрены потенциальные возможности педагогической практики в контексте формирования педагогического творчества будущих учителей физического воспитания. В исследовании использованы данные анкетного опроса будущих учителей физического воспитания относительно организации педагогической практики в общеобразовательной школе. Доказано, что прикладные творческие задания, которые должны в период педагогической практики решать будущие учителя физического воспитания, стимулируют студентов к активной творческой работе, развивают творческую активность, профессиональную направленность и личную заинтересованность.

Ключевые слова: будущий учитель физического воспитания, педагогическое творчество, педагогическая практика, активизация.

Zubchenko L. Features of creative organization of pedagogical practice of future teachers of physical education

Potential opportunities of student teaching in a context of formation of pedagogical creativeness of the future teachers of physical training are stated. Understanding of present problems of preparation of future specialists of sphere of physical education, sport and health, obligates presently every teacher thoughtful above the calls of select professional sphere and outline the prospects of individual samoprogramming. It touches plugging in the sphere of the responsibility of a few not declared types of works and transformation of the certain valued settings during teaching. The general hypothesis of this scientific report is the following thesis: a successful teacher in the sphere of physical education in XXI age must not so much inform and to implant motive skills, how inspire to the autonomous actions and stimulate the personal interest of students to educational discipline and it independent mastering in the area of autonomous conduct.

In research data of questionnaire of the future teachers of physical training concerning the organization of student teaching in a comprehensive school are used. It is brought to a focus that student teaching in the important stage of preparation of experts in the field of physical training. It is closely connected with educational process as enables students to use the received theoretical knowledge during independent carrying out of educational employment with pupils,

and also to realize the responsibility and many-sided nature of work of the teacher of physical training, that is what cannot be learnt in audiences of Institute.

Features of carrying out of student teaching at school are described, the basic kinds of works are characterized. Necessity of use of applied creative tasks which the future teachers of physical training should solve during student teaching is designated. It is certain, that the creative thinking of students becomes more active by special professional tasks and problem situations. It is proved, that various professional tasks and problem situations which carry out and are solved by students during this period, stimulate them to active creative work, develop creative activity and independence, a professional orientation and personal interest.

Key words: *future teacher of physical education, pedagogical creativity, pedagogical practice, activation.*